

היבטים לשוניים צו עח

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת צו ובהפטרות שבת הגדול ובראשון של שמיני

ו ב מוֹקֵדָה: אין מפיק בה"א. תּוֹקֵד בּוֹ: הטעם נסוג לת"ו
ו ג וּמְכַנְסֵי-בֶדֶד: העמדה קלה במ"ם
ו ה תּוֹקֵד-בּוֹ: העמדה קלה בת"ו
ו ח וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: בשאר מקומות וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ
ו יא יֹאכְלֶנָה: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים
ו יד עַל-מַחְבַּת: החי"ת בחטף ולא בשווא נח. בַּשֶּׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה: טעם טפחא
בתיבת תַּעֲשֶׂה, המפסיק בטעות בתיבת מִרְבֶּכֶת משבש את משמעות הפסוק
ו טו תִּקְטֹר: הת"ו בקמץ קטן
ו יט הַמִּחְטָא יֹאכְלֶנָה: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע, אין לקרא חטף פתח במ"ם ובכ"ף בהתאמה, אלא שווא נע וכן הוא בהמשך ז ג הַמִּכְסֶּה ועוד
ו כ יֵהָ מִדְמָה עַל-הַבָּגָד אֲשֶׁר יִזָּה: בשתי הפעמים היר"ד בחירק והקורא בפתח משנה משמעות
ז ח אֶת-עֲלֹת אִישׁ: טעם נסוג אחור לעי"ן
ז ט תִּאָּפֶה: העמדה קלה בת"ו להדגשת הצירי שלא יישמע משקל פעיל. ומטעם זה להזהר לא להבליע את הקמץ באל"ף
ז יח לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פָּגוּל יִהְיֶה: יש להחיש את קריאת תיבת לוֹ להסמיכה לתיבה שלפניה שיישמע: לֹא יחשב לו, פגול יהיה ולא: לֹא יחשב, לו פגול יהיה
ז כג שׂוֹר וְכָשֵׁב וְעָז: וא"ו בקמץ רק לפני התיבה השלישית ולא בתיבה השנייה
ז לו מִשְׁחָו: המ"ם בקמץ קטן
ח ז וַיִּאָּפֶד: האלף בשווא נח ויש לעצור מעט בקריאת המילה הבאה
ח לג מִלֵּאֵת: האלף אינה נקראת, כאילו כתוב 'מִלֵּת'
הפטרות שבת הגדול ¹ מלאכי ג ד-כד:
ה בְּמִכְשָׁפִים וּבְמַגְנָפִים: תיבה ראשונה, געיה בה"א ועם זאת המ"ם בשווא נח ² תיבה שנייה, אין געיה בה"א והמ"ם בשווא נח
ח קִבְעָנוּךְ: געיה בב"ת, יש לקרא בהעמדה קלה שם למנוע הבלעת העי"ן
יא בְּאֵל: במלרע
יג חִזְקוּ: געיה בחי"ת בקמץ רחב והזי"ן בשווא נע

¹ מנהג אשכנז מערב להפטיר בפרשת השבוע עולותיכם ספו.

² ר"מ ברויאר בסוף התנ"ך מוסד הרב קוק עמ' תד אמצע פסקה ראשונה: "אם התבה מוטעמת בטעם מפסיק, הרי הגעיה היא ע"פ רוב כבדה סדירה והשווא שלאחריה הוא שווא נח. אולם אם התבה מוטעמת במשרת הרי טיב הגעיה אינו ברור ברוב כתבי היד העתיקים. אך בנוסח הכתר אפשר להבחין: אם הגעיה סמוכה לחטף פתח הרי זו געית ה"א והשווא שלאחריה הוא נע; ואם הגעיה סמוכה לשווא פשוט הרי זו געיה כבדה סדירה והשווא שלאחריה הוא נח". כללים אלה אינם מוחלטים לגמרי, אבל בנוסח הנביאים שרובם ככולם נשתמרו בכא"צ יש לנו הכרעה. כאן בְּמִכְשָׁפִים בטעם פשטא מפסיק ולכן השווא נח.

יז וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א

יח צִדִּיק לְרָשָׁע: הלמ"ד בשוא, לא בקמץ

יז כג אֱלֹהֶיהָ: ואין לקרא כאן אליהו!

ראשון של שמיני:

ט ד נִרְאָה: האל"ף בקמץ

ט ו וִירָא: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח

ט טו וַיַּחַטְאֵהוּ: הטי"ת בשוא נע בגלל הדגש. לא ויחטאו

ו ו אֵשׁ תִּמְיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

מהספר תורת הטעמים של ידידנו הרב אברהם ויסבלום נר"ו עמ' רמ בפשטות הפרוש הוא: אש תמידית תוקד על המזבח לא תכבה³. והפיסוק הוא אש תמיד, תוקד על המזבח. וכן הוא לשון הגמי (יומא מה ב) אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון [ופירש רש"י: אש שאמרתי לך בה תמיד, והוא של מנורה, שנאמר בה לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד (לקמן כד ב)]. אך הטעמים פיסקו אֵשׁ / תִּמְיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ המלים אש תמיד אינן מחוברות. ופירוש הפסוק הוא, תמיד תבער על המזבח אש [בהערה הוא מפנה לאש התמיד של המנורה בסוף פרשת אמור, מובא ברש"י בהערה הקודמת, ובמה שכתב שם].

ח כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיהָ וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־חֻלְבֵּיהֶן וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין: ספר תורת הטעמים עמ' תנה פיסוק הטעמים וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיהָ וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־חֻלְבֵּיהֶן / וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין: ויש להבין למה העמידה האתנחתא את שוק הימין לבדו. ובפשטות יש לבאר, כי דרך הטעמים ברשימות ארוכות להשאיר חלק קטן לסוף, ולא לחלק בשווה. והוא עניין יופי הקצב ואין משמעות לפירוש הפסוק. א"ה. עמדנו כמה פעמים על זה שחלק ההקדמה של הפסוק (הפתיח), אינו מקבל את האתנחתא לרוב, אלא האתנחתא חוצה את המשך המקרא. כאן כמדומה כלל זה אינו שייך, כי הפתיח הוא רק המלה הראשונה, צפוי יותר היה להעמיד את האתנחתא במקום הסגול. ידידנו מצביע כאן על כלל אחר של פסוק בעל רשימה גדולה של פרטים. ע"כ הערה.

אך על פי האמת, כאן יש חילוק בין כל הראשונים שמוגדרים 'חלבים' לזה האחרון שנקרא 'בשרי' וכן כתוב להלן (פסי כו) וַיִּשֶׁם **עַל־הַחֲלָבִים** וְעַל שֹׁק הַיָּמִין: א"ה: בקרבנות המיועדים לאכילת הכוהנים או הבעלים (להוציא עולות) או הנשרפים, החלב והכליות עולים על המזבח, אע"פ שכליות בחולין מותרות באכילה, והרמב"ן מציין שיש חלבים האסורים באכילה ואינם עולים על המזבח. וזו לשונו בויקרא ג ט חֲלָבוֹ הָאֵלֶּיָּה תִּמְיָמָה - שם 'חלב' בלשון הקדש: השומן הנפרד, שאינו עם הבשר כדבר אחד. כי השומן המתערב בבשר, שאינו נפרד ממנו, יקרא 'שומן', כענין שאמר הכתוב "וַיִּשְׁמֶן יִשְׂרָאֵל (דברים לב, טו)" וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׂבְּעוּ וַיִּשְׂמִינוּ (עזרא ונחמיה ט, כה))"; "חֲשֵׁמֶן לֵב הָעָם הַזֶּה (ישעיהו ו, י) ... (ז) וכן בכל מקום. והחלב הוא הנפרד, אשר עליו קרום ונקלף. לא יתערב הלשון בהם בשום מקום, כאמרנו

³ א"ה: יתכן שלא קשור כל כך לדברי ידידנו, חסרה מלת קישור או אות קישור לפני 'לא'. 'אשר' לא תכבה' או 'ולא תכבה' וכד'.

בְּשֶׁשׁ שָׁמֹן, לֹא בְּשֶׁשׁ חֶלֶב; וְכֵן גַּם בְּשֶׁשׁ לְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם שְׁמוֹתֵיהֶם חֲלוּקִים. וַיֹּאמֶר דָּרָךְ הַשְּׂאֵלָה בְּכַתּוּב "בְּהִרְיָמְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ (במדבר יח, ל)" - כִּי הַטּוֹב אֲשֶׁר יוֹרֵם מִן הַתְּבוּאָה יִכְנֶה אוֹתוֹ בְּחֶלֶב, כֹּאֲשֶׁר הַחֶלֶב מוֹרֵם בְּקִרְבָּנוֹת: "חֶלֶב פְּלִיּוֹת חֶטֶא (דברים לב, יד)" - יִדְמָה הַחֶטֶא לְכִלְיוֹת וְאֵל הַחֶלֶב אֲשֶׁר בָּס; כֹּאֲשֶׁר יֹאמֶר "וּדֵס עֵגֶב" (שם), וְאֵין הֵיִן דָּס; "וְאָכְלוּ אֶת חֶלֶב הָאָרֶץ (בראשית מה, יח)" - שִׁיאָכְלוּ כָל חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז וְכָל הַחִיָּה, דָּרָךְ מִשָּׁל. וְהִנֵּה אֵין בְּאַלְיָה חֶלֶב כָּלָל, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ שׁוֹמֵן שְׂאִינוֹ נִפְרָד, כִּמּוֹ שֵׁישׁ בְּכָל נֶתַח טוֹב יָרֵךְ וְכַתֵּף (ע"פ יח' כד, ד); וְכֵן יִדְעוּ הָרופְאִים בְּטִבְעֵיהֶם, שֶׁאֵין הַחֶלֶב נִעֲשֶׂה לְעוֹלָם סִמּוּךְ לְעוֹר וְלֹא בִּאֲבָר שִׁינוֹעַ תְּדִיר; וַאֲמָרוּ, כִּי טִבֵּעַ הַשׁוֹמֵן שְׂאִינוֹ נִפְרָד מִן הַבֶּשֶׂר בְּצִלְעוֹת וּבְצַדָּדִים, וּבְאַלְיָה הוּא חֵם וְלֹחַ, וְהַנִּפְרָד מִן הַבֶּשֶׂר, כִּמּוֹ אֲשֶׁר עַל הַכִּלְיוֹת - קָר וְלֹחַ וְגַם וְעֵבָה, וְקִשָּׁה לְהַתְּבַשֵּׁל בְּאַצְטוּמָכָא וּמִמָּהָר לְבָלוֹת וְיִוִּלִּיד לַחַה לְבָנָה וְסוֹתָם. אִם כֵּן, הַכְּתוּב שֹׁאֲמֵר "כָּל חֶלֶב וְכָל דָּס לֹא תֹאכְלוּ (ויקרא ג, יז)" אֵין שׁוֹמֵן שְׂעֵל גְּבִי הָאֲלִיָּה בְּכָלָל, כִּי אֵינָנו חֶלֶב בְּשִׁמּוֹ וְלֹא בְּטִבְעוֹ; וְאִם הִיא כָּל שׁוֹמֵן 'חֶלֶב', אִם כֵּן יֹאסֵר כָּל שׁוֹמֵן שְׁבִיבָהּ בְּכַתְּפוֹת וּבְצַדָּדִים! כִּי הַכְּתוּב לֹא אָמַר 'כָּל חֶלֶב אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ' לֹא תֹאכְלוּ, אֲבָל אָמַר, כִּי בְּכָל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תִּקְרַב עַל הַמִּזְבֵּחַ יֹאסֵר כָּל חֶלֶב שְׁבִיבָהּ (רָאָה ו' זכָּה); וְלֹא יִתְּכֵן שְׁנֵאֲמַר, שֶׁאֲסֹר מִהּ שְׁנִקְרִיב מִן הַבְּהֵמָה, שֶׁאִם כֵּן יִהְיוּ הַכִּלְיוֹת וְהַיּוֹתֶרֶת עַל הַכֶּבֶד אֲסוּרִין; **אֲבָל כָּל הַנִּקְרָא 'חֶלֶב' - נֹאסֵר אַע"פ שְׂאִינוֹ קָרֵב לְמִזְבֵּחַ, כִּגוֹן הַחֶלֶב שְׂעֵל הַשְּׁחוּל**, וְשְׂאִינוֹ נִקְרָא 'חֶלֶב' - מוֹתֵר אַע"פ שֶׁהוּא קָרֵב, כִּגוֹן הַכִּלְיוֹת וְהַיּוֹתֶרֶת וְהַכֶּבֶד וְכֵן הָאֲלִיָּה. וְכֵן אָמַר הַכְּתוּב בְּמִלּוֹאִים: בְּצוּי - "וְלִקְחַת מִן הָאֵיל הַחֶלֶב וְהָאֲלִיָּה (שְׁמוֹת כט, כב)", וּבִמְעֵשָׂה - "וַיִּקַּח אֶת הַחֶלֶב וְאֶת הָאֲלִיָּה", כִּי אֵין הָאֲלִיָּה חֶלֶב. ע"כ מְדַבְּרִי הַרְמַב"ץ.

דפי בר-אילן צו ושבת הגדול סו

"שבת הגדול": על שום מה?

הרב ד"ר יצחק דב פריז

ירושלים

מִנְהַגֵּי הַשְּׁבֵט שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח, הַמְּכֻנָּה "שְׁבֵט הַגְּדוֹל", נִתְחַדְּשׁוּ בִּימֵי הַבִּינִיִּים, לֵלֵא קֶשֶׁר לְאַרְבַּע הַשְּׁבֵטוֹת הַקּוֹדְמוֹת לָהּ: שְׁקִלִּים, זָכוֹר, פְּרָה וְהַחֲדוֹשׁ [שְׁבֵטוֹת אֵלוֹ נִזְכְּרוּ כִּבְר בְּמִשְׁנֵה מַגִּילָה כ"ט ע"א וְאֵילָךְ, וְהַפְּטָרוֹתֶיהֶן – בְּתוֹסְפַת מַגִּילָה פ"ג]. רִשְׁי" [א"ה]: בִּיטוּי זֶה 'שְׁבֵט הַגְּדוֹל' אֵינוֹ מוֹפִיעַ בְּחַז"ל, מִה שְׁמִבִּיא בִּשְׁם רִשְׁי" הוּא בִּסְפָרִים הָאוֹרָה מִחֲזוֹר וִיטְרִי וְעוֹד הַמְּבִיאִים אֶת תּוֹרַת רִשְׁי" [תִּמָּה בְּמֵה גְדוֹלָה שְׁבֵט זֶה מִיֵּתֵר הַשְּׁבֵטוֹת, וּמִכֹּאֵן שֶׁלְּדַעְתּוֹ אֵין הַכִּינּוּי הַזֶּה אֶקְרָאִי וְהוּא טַעוֹן הַסֵּבֶר, וְאִכֵּן רַבִּים וְטוֹבִים טָרְחוּ לְמַצּוֹא לוֹ טַעַם [עַל שְׁבֵט הַגְּדוֹל רָאָה, לְמִשָּׁל, אֲרֻצֵּר דִּינִים וּמִנְהַגִּים, יְהוּדָה דּוֹר אֵיזִינוֹשְׁטִיין, תֵּל-אֲבִיב תִּשְׁכ"ט [א"ה]: מִקּוֹר אֲכָזָב וּמִפּוֹקֶפֶק]; הַגְּדָה שְׁלִימָה, הֶרֶב מִנְחָם מ. כֶּשֶׁר, יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכ"א, פֶּרֶק י"ב; הֶרֶב אֶלְתֵּר הִילְבִּיץ, "הַפְּטָרַת שְׁבֵט הַגְּדוֹל", סִינִי, סֵט (תִּשְׁל"א), עַמ' 67-73; שְׁלֵמָה אֲשַׁכְּנּוּי, דּוֹר דּוֹר וּמִנְהַגָיו, תֵּל-אֲבִיב, פֶּרֶק ח: "שְׁבֵט הַגְּדוֹל וְטַעֲמֵי".]

לְפִי הַטּוֹר, שְׁבֵט הַגְּדוֹל קְרוּיָה כִּךְ עַל שֵׁם הֵנֶס, שֶׁכֹּאֲשֶׁר לִקְחוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָלַפְסַח בְּעִשׂוֹר לְחֻדוֹשׁ שַׁחַל אֲזַ בְּשֵׁבֵט, הַמְּצָרִים – שֶׁהִשָּׂה הִיא אֱלוֹהוֹת שְׁלֵהֶם - לֹא פָּגְעוּ בָהֶם [טוֹר אר"ח, סִימָן ת"ל, וּמִקּוֹרָו בְּתוֹסְפוֹת שְׁבֵט פֶּז ע"ב, ד"ה "אוֹתוֹ יוֹם"]. הַבֵּית יוֹסֵף טוֹעֵן עַל-אֹתָר כִּי לְפִי טַעַם זֶה, הַתְּלוּי בְּעֶבֶר, הִיא רְאוּי לְכֻנוֹת כִּךְ אֶת כָּל הַיָּמִים מִשְׁבֵּט וְעַד הַפֶּסַח, וְהַעוֹבְדָה שֶׁלֹּא כִךְ אִירֵעַ הִיא מִשׁוֹם שְׁעִיקָר הֵנֶס הִיא בְּיוֹם הָרָאוֹן. הַחֲכָמִים מִנּוּ טַעֲמִים נוֹסְפִים, וְרִיבּוּי הַטַּעֲמִים - עֲדוֹת לְקִלְיוֹתָם. הַלְבוּשׁ מְבִיא דַּעַה שֶׁהַמְּנַהֵג לְקִרְוֹא בְּשֵׁבֵט הַגְּדוֹל אֶת הַהַפְּטָרָה בְּפֶרֶק ג' בְּמִלְאֲכִי הוּא דּוּוֹקָא כֹּאֲשֶׁר עֶרֶב-פֶּסַח חַל בְּשֵׁבֵט, מִפְּנֵי שֶׁמוֹזְכָּר בּוֹ בִּיעוֹר הַמַּעֲשֵׂר, שְׁמִצּוֹתָיו בְּיוֹם זֶה. הוּא עֲצָמוֹ סוֹבֵר שׁוֹ צְרִיכָה לְהִיֹּת תְּמִיד הַהַפְּטָרָה בְּשֵׁבֵט שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח, שֶׁכֵּן כְּתוּב בָּהּ: "הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֲלִיָּה (מִלְאֲכִי ג, כב) וגו', שֶׁהוּא דּוֹמֵה לְבִשּׁוֹרַת מִשָּׁה [עַל] הַגְּאוּלָּה בְּמִצְרַיִם וְהוּא מַעֲיֵן הַמְּאוֹרֵעַ בְּכָל שְׁבֵט הַגְּדוֹל" לְבוּשׁ הַחֲזוֹר, חֶלֶק אֲוֶרֶח-חַיִּים, סִימָן ת"ל. בַּעַל הַלְבוּשׁ

מביא גם את טעמו של הטור לפרטיו באריכות. גם הטור וגם הלבוש סוברים אפוא שאין שמה של שבת זו נקרא על שם הפטרתה אלא להפך, שמשום גדולתה נבחרה לה הפטרה שכתוב בה "יום ה' הגדול והנורא". גישתו של הרב י"ד סולובייצ'יק זצ"ל נתמכת גם היא בדברי הלבוש, אם כי בעקיפין. הרב סולובייצ'יק אומר כי למד מפרק י"ג בהלכות תפילה לרמב"ם, שחייב להיות מכנה משותף מהותי בין ההפטרה ובין קריאת היום או עניינו, והוא מעיד על עצמו שהשקיע עמל רב כדי לגלות קשרים אלו. מאמרו העמוק על ארבעת ההפטרות האחרונות של ספר ויקרא [בין פסח לשבועות, הצופה, גיליון ערב חג הפסח תשמ"ט]. מבוסס על הכלל, שאת קריאת התורה הנהיגו כדי ללמד הלכה, ואת ההפטרה – כדי לחזק את האמונה בגאולה ובביאת המשיח.

ואכן, ברוח כלל זה, ותוך קישור העבר לגאולה העתידה – כיאה לדברי נבואה – הרחיבו המהר"ל ורבי עזריה פיג'ו⁴, בטעם בחירתו של פרק ג' במלאכי כהפטרת השבת שבה נעשתה ההכנה לגאולה, ובטעם כינוייה "שבת הגדול"⁵. גם הם סוברים כי בשל גדולתה של שבת זו נקבע כהפטרתה הפרק שנזכר בו "יום ה' הגדול והנורא".

ר"ע פיג'ו נוקט כדעת הטור והלבוש, ששבת זו אכן גדולה מיתר השבתות בשל הנס שאירע בה, אך מוסיף שהשם "שבת הגדול" ניתן לה גם על שם מהפך רוחני עתידי:

והיום המקווה לפדיון נפשנו בגלותנו זה יוכיח שנאמר עליו – הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא וְהַשֵּׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בָּנֵים וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם (מלא' ג-כג-כד) בינה לעיתים, ח"א, דרוש א לשבת הגדול.

ובתשובתו לשאלתו: "מה הכוונה בהשבת הלב הזה" הוא מנמק למעשה גם את מצוות קריאת ההגדה בפסח (שם):

כי העצומה שבנפלאות היום ההוא... תהיה ההכרה הכוללת לכל בני העולם באלהותו יתברך... והנה גרמו עונותינו בטלטולי הגלות, להוציא מן הכלל רבים מבני עמנו ונשקעו בטומאה... האמנם לא גברה השכחה לחלוטין בכלם כי קצתם ידעו את קונם ובלבם תקוע אהבתו ויראתו, אך לא עצרו כח ולא יכלו דבר איש אל אחיו עד שלפעמים אב לבנים לא יודיע מה שבלבו בענין אמונת האלהות, מדאגה מדבר שמא ישמע החוצה ונמצא מתחייב בנפשו. וכיוצא בזה לפעמים נפש הבן יודע מאד מי אדון לנו, ואביו ואמו לא ידעו מאומה. על כן למען שארית ישראל לא יעשו כמעשה יתר האומות לבוא לכלל ידיעת הסבה האמתית יתב' ביום הידוע הכללי, לפיכך מקדים להם שליחות אליהו זכור לטוב... קודם בוא יום הגדול וגו' הכולל לכל האומות... כי ישיב לב האבות על הבנים, ... עד שכלם מקטנם ועד גדולם ידעו את ה' כנפש האב וכנפש הבן, קודם היום הכולל. ואח"כ יבוא היום הגדול שכל האומות יראו את ישראל מאמינים בני מאמינים ומהם ילמדו כל העולם. ... לפיכך נקרא גדול. גם המהר"ל סבור שאין שבת הגדול קרויה כך בשל הביטוי "הגדול והנורא" שבהפטרתה גבורות השם - פרק ל"ט, אלא שהוא מקשה על הטור: "למה תולה הנס בשבת דווקא שיקרא בשביל כך שבת הגדול?" לזכר נס שהתרחש בעשור לחודש היה צורך לקבוע חג בעשור לחודש. הוא מתרץ שהשבת, כעדות על כח ה' וחידוש העולם, גרמה: "שלא היו רשאים לעשות דבר אל בני ישראל - שהיו רוצים לשחוט אלהיהם ולבטל עבודה זרה - כי השבת הוא זמן מוכן לזה לבטל עבודה זרה יותר משאר הימים". דרשות המהר"ל - דרוש לשבת הגדול. ובמקום אחר הוסיף ובאר:

שעיקר כח ישראל הוא הפה שלהם ונשלמה פרים שפתינו בתורה ותפלה... ובפסח מצרים, שאז עדיין לא היה לנו כח ההתעוררות של תורה ותפלה בשיח שפתותינו,

⁴ בספר הדרוש שלו בינה לעתים [א"ה. ניקוד: לעתים כבמקרא בינה לעתים] (דברי הימים א, יב, לג), איטליה. ספר זה נדפס פעמים רבות ושימש דרשנים רבים. רבי עזריה פיג'ו חיבר גם ספר הלכתי חשוב, "גידולי תרומה", שהוא פירוש על ספר התרומות.

⁵ אולי בשל אריכותו של הסבר זה לא מנאוהו בעלי אסופות, ועל כגון זה נאמר: "הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל", זוהר פרשת נשא.

נצטוינו על מקח הקרבן פסח מבעשור לחדש שהיה אז ביום השבת שלפני הפסח...
ופעלו בזה התעוררות הגאולה שהיתה עתידה להם. "דברי נגידים", פירוש המהר"ל להגדה.
רעיונו זה, שבמתן תורה זכו ישראל לכוה לפעול בדיבור בדברים שטרם יציאת מצרים דרשו קרבן, מנסח ר' נחמן
מברסלב: "יצא הדיבור מהגלות", שיחות הר"ן אות פ"ח.

ר"ע פיג'ו רואה בהשבת לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם של מלאכי, תנאי מוקדם
לגאולה כוללת, שישראל והאומות יכירו באלוקי ישראל, ו"יום ה' הגדול והנורא" הוא גדול
ונורא במשמעות חיובית. משמעות השבת לב זו היא טיפוח משפחתיות, תקשורת בין-
דורית והשפעה וקליטה דו-סטרוית. רעיון זה אינו חידושו של ר"ע פיג'ו, שהרי את ריבוי
האזכורים בתורה בדבר החובה לספר לבנים ביציאת מצרים פירשו כבר חז"ל כרמז
לארבעה טיפוסים של בנים, מכילתא בא פרשה י"ח. שכל אחד מהם יש לחנך על-פי דרכו, כדי
שגם כי יזקין לא יסור ממנה.

בדורנו, שהתדרדר לאבדן ערכים ואינדיבידואליזם קיצוני עד כדי ערעור מוסד
המשפחה – ועוד היד נטויה במיסוד "המשפחה החדשה" וספיחיה – ניתן אולי להבין את
נבואת מלאכי לעומקה טוב מבעבר. בשבת ההכנה לפסח – חג הגאולה – לא נותר לנו אלא
לפלל שמישראל יצא אור לגויים, ותתקיים בנו הנבואה: "והשיב לב אבות על בנים ולב
בנים על אבותם" ב"יום ה' הגדול והנורא", כפירושו של ר"ע פיג'ו.

הנוסח ומקורותיו. בגליון צו עז טופלה הפרשה והפטרת שבת הגדול
כאן תטופל הפטרת עולותיכם ספו. במנהג אשכנז מערב היא אינה נדחית ונקראת גם בשבת
הגדול.

הפטרת צו עולותיכם

ירמיהו ז כב **אותם: אלק, מ"ש, מ"ג-ד כג ג. אתם: ד**
אותם מארץ – במדוייקים מלא זא"ז וכן ראוי ע"כ המסורת דירמיה כ"ג וכן צויתי אותם
שבסמוך:

כג **אותם: אלק, מ"ש כב. מ"ג-ד כג ג. אתם: ד** מנחת-שי מהפסוק הקודם.
בשני הפסוקים ונציה סותר את המסורה הגדולה שלו.

כה **עד: אלקד, ב"א, מ"ק-אל, מ"ג-ד מ"ב כא טו. ועד: ב"נ**

כז אליהם (1): **אלק, מ"ס אל 126. אלהם: ד**
מנחת-שי בסוגרים: אליהם – א"ה מלא יז"ד שכן נמסר במסרא רבנא ערך א"ל שכל אליהם
דירמיה מלאים ע"כ:

לג והיתה: אל, ב"א, מ"ש. והיתה: ק. ב"נ יש לכ"י קהיר מאפיינים של בן-נפתלי.

לד **ומחצות: אלק, מ"ש, מ"ג-ד במ' כב לט ומחצות: ד**
מנחת-שי: ומחצות – ברוב הספרים כ"י מדוייקים החי"ת בשלש נקודות:

ח א **ויצאו: אל, מ"ג-א מ"א יכט. ויוצאו: ד, מ"ש? ויצאו: מ"ש?**

מנחת-שי: ויוציאו - יתיר וא"ו כן מצאתי בספרים מדוייקים מספרד וחזא חד מן י"א מלין דכתובין וא"ו בריש תיבותא ולא קריין וסימן נמסר במסרא רבחא ובכמה ספרים ויוציאו כתיב וקרי יוציאו וזכר אחד. ונראה שנוסחת רד"ק ויצאו כתיב וקרי יוציאו שכן כתוב בפירוש בספרים ישנים וכן העתיק בעל מכלל יופי אבל במקרא גדולה יש גמגום בלשוננו וצריך תיקון: לשון רד"ק במפעל הכתר של בר-אילן: יוציאו - ויצאו כתוב (בנוסחא: ויוציאו) וקרי יוציאו, והענין קרוב; כי פירוש ויצאו - ויוציאום, ולא שיצאו מעצמם. ב השתחוה: אלה. השתחוה: ק דגש זה בוי"ו נדון אצלנו, מטרתו למנוע קריאת השתחוה.

ט כב⁶ אל-יתהלל: א. אל-: ק? יתכן שיש געיא בכ"י קהיר.

כג משפט: אלקד. מע. מ"ק-א. ומשפט: מד נוסח מדינחאי (מזרחיים – בבליים) ומשפט.

מן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>
מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com
© הוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ©

⁶ כדי לסיים בדבר טוב מדלגים עד לכאן, פסוקים אלה הם סוף הפטרת תשעה באב. המפטירים מתוך נביא כתוב על קלף, נתקלים כאן ובמקומות נוספים באיסור לדלג בנביא לפי המנהג שהפסיקו לתרגם בנביא, ואכמ"ל.